

HENRI BARBUSSE

OHEŇ

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Pojednou vidíme, jak nad bombardovaným pásmem se rozplývá, kymácí a šíří všemi směry těžký balík zelené vaty. Tato barevná skvrna, tak odlišná od ostatních barev, vábí naši pozornost a všechny naše tváře – tváře zajatců, uvězněných v kleci – se obracejí k tomuto ošklivému výbuchu.

„To jsou pravděpodobně dusivé plyny. Připravme si masky!“

„Prasata!“

„Tohle jsou ale na mou duši nepoctivé prostředky,“ míní Farfadet.

„Jaký prostředky?“ ptá se Barque posměšně.

„Rozhodně nečisté! Přece plyny...“

„Ty bys mě dojal,“ odsekne Barque, „se svými poctivými a nepoctivými prostředky... Když člověk viděl lidi roztrhaný, rozříznutý na dva kusy nebo rozseknutý odshora dolů, rozbitý na cucky obyčejným granátem, rozpáraný břicha a vnitřnosti rozházený jako vidlema, lebky vražený úplně do plic, jako bys je zatlouk palicí, nebo místo hlavy kousek krku, z kterého kape mozek jako rybízová zavařenina kolem dokola, na prsa i na záda, když člověk tohle všechno viděl, ať mi někdo přijde a vykládá mi, co jsou to dovolené a nedovolené prostředky!“

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

- úryvek vypráví o tom, jak je voják Barque je naštvaný na svého kamaráda, nebo spíše na celou válku, že dopouští smrt tolika lidí a tak odporným způsobem. Jedná se o 19. povídku s názvem Bombardování.

Román Oheň není románem v pravém slova smyslu. Děj tvoří 24 samostatných kapitol – příběhů. Některé na sebe navazují, ale mohly by být i samostatné. Autor knihu věnoval svým padlým kamarádům z mužstva. Vypravěčem příběhů je sám autor, účastník války bojující na frontě proti Němcům, takže kniha připomíná deník. Jednotlivé kapitoly nemají hlavního hrdinu, každá se zaměřuje na jiného vojáka nebo situaci.

Sami vojáci vidí válku jako nesmyslnou. Zabíjení, špínu, nedostatek oblečení a jídla vnímají jako běžnou součást života, se kterou však nic nenadělají. Snaží se si vzájemně pomáhat, když například jednomu z vojáků pomůžou na německou stranu, aby se mohl alespoň oknem podívat na svoji ženu a dceru.

Některé válečné hrůzy jsou popisovány detailně (vliv naturalismu). Autor líčí střílení do již mrtvých vojáků, rozklad mrtvých těl, různá zranění a umírání.

Vrcholnou kapitolou je ta s názvem Oheň – Francouzům se podaří postoupit o několik příkopů vpřed, ale za cenu ztráty mnoha životů.

Poslední kapitola Úsvit je o tom, jak četa kope zákop. Během práce jsou vojáci ostřelováni a únik jim ztěžuje rozbahněný zákop. Vojáci musejí vylézt, protože se zákopy hrouť. Ráno je všechno kolem nich zničené a mnoho vojáků se utopilo, protože je stáhlo bahem a vodou nasáklé oblečení. Mrtvolky jsou v zatopeném zákopu i v dírách po granátech. Němečtí i francouzští vojáci to vše pozorují a nadávají na nesmyslnost války.

V knize se kromě popisných pasáží objevují také dlouhé pasáže úvahové. Jde o rozhovory mezi vojáky, kteří stále řeší, do jaké situace se dostali. Také to jsou úvahy samotného autora – účastníka války a jeho vztah k válčení. Místy se objevují pasáže napsané v 1. osobě množného čísla, kde autor hovoří ze celé družstvo.

Kniha byla dopsána v prosinci 1915.

- **téma a motiv**

téma: válka

motivy: dusivý plyn, maska, granát, smrt, krev

- **časoprostor**

prostor: zákop; západní fronta, kde bojují Francouzi proti Němcům

čas: není určen; 1915 a 1915

- **kompoziční výstavba**

děj je vyprávěn chronologicky

úryvek se skládá s několika odstavců

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, válečný román

- **vypravěč**

ich-forma, vypravěč je jeden z vojáků

- **postava**

vypravěč – sám Barbusse, nezaujatě popisuje situaci, kterou sleduje

Farfadet – klidný, nerad vidí dusivý plyn, zdá se mu, že je to nekalý způsob boje

Barque – našťvaný, zdeptaný všemi válečnými hrůzami, celá válka mu připadá postavená na hlavu a bez jakýchkoli pravidel

- v knize vystupuje celá řada vojáků, všichni jsou smíření s tím, že musí válčit, ale válku odmítají

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč: „Prasata!“, „Jaký prostředky?“

- **typy promluv**

pásmo vypravěče: Pojednou vidíme,...

dialog: „Jaký prostředky?“ ptá se Barque posměšně. „Rozhodně nečistě! Přece plyny...“

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

„Jaký prostředky?“

něpísavná řeč

„Přece plyny...“

nedořečenost

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

těžký balík zelené vaty

metafora (jedovatý plyn)

skvrna vábí všechny naše tváře

synekdocha

ošklivý výbuch

epiteton

„Prasata!“

metafora

„Ty bys mě dojal,“

ironie

vnitřnosti rozházený jako vidlema, lebky vražený úplně do plic, jako bys je zatlouk palicí, kape mozek

jako rybízová zavařenina

přirovnání

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

1. polovina 20. století

Henri Barbusse (1873–1935)

- [Barbis]
- francouzský prozaik, esejista, novinář a politik
- otec novinář a dramatik, matka Angličanka (zemřela, když mu byly tři roky)
- začínal jako básník, tvorba ovlivněna romantismem (obdivoval V. Huga)
- několikrát oceněn v literárních soutěžích
- vystudoval literaturu a filosofii
- poté pracoval na ministerstvu vnitra a zemědělství, později vedoucím redaktorem v nakladatelství
- poté se věnoval novinářině – literární kritice (Zola)
- do První světové války narukoval jako dobrovolník v jedenatřiceti letech (obdiv k válce, potřeba bojovat za mír)
- odměněn válečným křížem
- brzy vystřízlivěl z počátečního nadšení, rozhodl se své čtenáře vyvést z omylu
- román *Oheň* napsal v zákopech a vojenských nemocnicích
- levicově orientovaný, člen Komunistické strany Francie
- často cestoval do SSSR, nadšený Velkou říjnovou socialistickou revolucí
- založil protiimperialistickou organizaci Clarté (existuje dodnes) – organizace sdružuje levicové spisovatele a intelektuály, vydává časopis, členy byli Romain Rolland, Anatole France, G. B. Shaw, Heinrich Mann, S. K. Neumann, Josef Hora, Ivan Olbracht, Fráňa Šrámek)
- zemřel v Moskvě
- pohřben v Paříži

Plačky – 1895, prvotina, básnická sbírka ovlivněná romantismem

Stalin – 1933, oslavný životopis

Peklo – 1908, román

Jasno – 1909, román navazující na *Oheň*

- francouzsky Clarté = název organizace založené Barbussem
- romány *Peklo*, *Oheň* a *Jasno* jsou ovlivněny naturalismem
- eseje: *Světlo v propasti*, *Dopisy duševním pracovníkům*, *Zola*, *spisovatel revoluce*
- reportáže: *Gruzie*, *Rusko*, *Různé zprávy*

- **literární / obecně kulturní kontext**

Francouzská próza mezi válkami

- návaznost na tradici klasického románu z 19. století
- vliv 1. světové války
- často vznikají životopisy slavných osobností
- převládají epická vyprávění
- přibývá prvků absurdity, negativní postoj ke společnosti
- poezie více subjektivní, autoři experimentují s jazykem
- autoři řeší existencionální otázky

mezi autory je mnoho levicově orientovaných

Antoine de Saint-Exupéry (1900–1944)

- francouzský spisovatel, letec, filozof, humanista
- říkali mu „*Král Sluníčko*“ pro jeho modré oči a blondáté vlasy
- vojenskou službu nastoupil roku 1921 – na vlastní žádost přidělen k letectvu
- byl civilním letcem v severní Africe a Jižní Americe

- za 2. světové války zahynul při průzkumném letu, pravděpodobně nad Středozemním mořem nedaleko Korsiky

dílo: *Malý princ, Citadela, Noční let*

Romain Rolland (1866–1944)

- prozaik, dramatik, esejista, hudební historik a literární kritik

- představitel „ztracené generace“

- nositel Nobelovy ceny za literaturu (1915)

- pracoval v nově vzniklém Červeném kříži

- profesor dějin umění a dějin hudby

- kritizoval fašismus

- propagoval Sovětský svaz a jeho socialistickou formu vlády

dílo: *Jan Kryštof, Petr a Lucie, Dobrý člověk ještě žije*

Anatole France (1884–1924)

- nositel Nobelovy ceny 1921

- aktivní v politice

- začínal poezií, poté psal romány – filozofické reflexe, kritika společnosti, silná ironie

dílo: *Ostrov tučňáků* – nejvydávanější dílo, satirický a alegorický román, parodie na francouzské dějiny

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Oheň – název podle jedné z kapitol, která je asi nejkrutější z celé knihy

podtitul Deník bojového družstva – kniha je jakýmsi deníkem jednoho z vojáků

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Varování před zbytečností a nesmyslností války je stále aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Román zaujme především muže se zájmem o válečné události, je dokumentárně přesný.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Román vyšel časopisecky r. 1916, knižně 1917, tj. během První světové války. Byl r. 1916 oceněn Goncourtovou cenou a patří mezi trojici nejvýraznějších autorových románů.

- **tematicky podobné dílo:**

E. M. Remarque – Na západní frontě klid: tatáž válka z pohledu druhé strany

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatizací:**

Film podle předlohy nebyl natočen.